

ДЭЛГЭРЭНГҮЙ ТАНИЛЦУУЛГА

Үндэсний баялгийн сангийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай болон дагалдах бусад хуулийн төслийн талаар

Монгол Улсын Үндсэн хуульд

19 оны 11 дүгээр сарын 14-ний өдөр оруулсан нэмэлт, өөрчлөлтөөр баталгаажуулсан зарчимд нийцүүлэн Засгийн газрын өргөн мэдүүлснээр Монгол Улсын Их Хурлаас Үндэсний баялгийн сангийн тухай хуулийг 2024 оны 04 дүгээр сарын 19-ний өдөр баталсан.

Тус хуульд Үндэсний баялгийн сангийн төрөлжсөн сан болох Хөгжлийн сан, Ирээдүйн өв сан, Хуримтлалын сангийн хөрөнгийн эх үүсвэр, зориулалт, хуваарилалт, хөрөнгийн удирдлагын талаар хуульчлан тогтоосон.

Тодруулбал, Ирээдүй өв санд ашигт малтмалын нөөц ашигласны төлбөрөөс Төсвийн тогтворжуулалтын болон Орон нутгийн хөгжлийн нэгдсэн санд хуваарилаад, үлдэх хэсгийн 65 хувийг, Хуримтлалын санд орлого төвлөрүүлэгч хуулийн этгээдийн нэгдэлд хамаарах буюу уул уурхайн олборлолт, ашигт малтмал боловсруулах салбарын бүх төрийн өмчит болон төрийн өмчийн оролцоотой хуулийн этгээдийн төрийн эзэмшлийн нийт хувьцааны 34 хүртэлх хувьцаанд ногдох ногдол ашгийг төвлөрүүлэн газрын хэвлийн баялгийн үр өгөөжийг одоо ба ирээдүй үеийн иргэн бүрд тэгш, шударга хүртээх зохицуулалтыг тусгасан.

Тус сангуудийн эх үүсвэрийг Ашигт малтмалын тухай болон Цөмийн энергийн тухай хуульд зөрчилтэй байдлаар тусгасан нь Үндэсний баялгийн сангийн тухай хуулийн 11.1-д заасан Баялгийн санд төвлөрүүлэх эх үүсвэрийг бууруулахаар байгаа төдийгүй Үндсэн хуулийн Зургадугаар зүйлийн 2-т заасан “газрын хэвлийн баялгийн үр өгөөжийг Үндэсний баялгийн санд төвлөрүүлж тэгш, шударга хүртээх” зарчимд нийцэхгүй байна.

Ашигт малтмалын тухай хуулийн 47^{2.2}, 47^{2.3}-т стратегийн ач холбогдол бүхий ашигт малтмалын ордын төрийн эзэмшлийн хувь, хэмжээг ашигт малтмалын нөөц ашигласны тусгай төлбөрөөр орлуулж болохоор зохицуулж, тусгай төлбөрийн хувь, хэмжээг тухайн ордын онцлогоос хамаарч 5 хувиас хэтрэхээргүй байх хязгаарыг баримтлан Засгийн газар тогтоохоор заасан.

Харин Цөмийн энергийн тухай хуульд 2024 оны 11 дүгээр сарын 21-ний өдөр оруулсан нэмэлт, өөрчлөлтөөр цацраг идэвхт ашигт малтмалын ордын төрийн эзэмшлийн хувь, хэмжээг ашигт малтмалын нөөц ашигласны тусгай төлбөрөөр орлуулах, бүтээгдэхүүн хуваах, төрийн эзэмшлийн хувьцааны төрлийг өөрчлөх, эдгээрийг хослуулах зэрэг үр өгөөжийн дийлэнх нь Монгол Улсад ногдох хувилбарыг харгалзан Засгийн газрын мэдүүлснээр Улсын Их Хурал өөрөөр тогтоож болохоор зөрүүтэй зохицуулжээ.

Үндэсний баялгийн сангийн тухай хуулиар Хуримтлалын санд орлого төвлөрүүлэгч хуулийн этгээдийн нэгдэлд хамаарах уул уурхайн олборлолт, ашигт малтмал боловсруулах салбарын бүх төрийн өмчит болон төрийн өмчийн оролцоотой хуулийн этгээдийн төрийн эзэмшлийн нийт хувьцааны 34 хүртэлх хувьцаанд ногдох ногдол ашгийг төвлөрүүлдэг бөгөөд тус сангийн хөрөнгө нь иргэдийн боловсрол, эрүүл мэнд, орон сууцны хэрэгцээнд зарцуулахаар зохицуулсан.

Гэтэл Ашигт малтмалын тухай хуулийн 47².1-д стратегийн ач холбогдол бүхий ашигт малтмалын ордын ашигт малтмалын нөөц ашигласны тусгай төлбөрийг улсын төсөвт төлөхөөр заасан нь зөрчил үүсгэж байна.

Түүнчлэн, Ашигт малтмалын тухай хуулийн болон Цөмийн энергийн тухай хуульд заасны дагуу стратегийн ач холбогдол бүхий ашигт малтмалын ордын төрийн эзэмшлийн хувь, хэмжээг ашигт малтмалын нөөц ашигласны тусгай төлбөр болон бусад хувилбараар орлуулах тохиолдолд орлогыг Үндэсний баялгийн сангийн аль төрөлжсөн санд төвлөрүүлэх талаар зохицуулалт тодорхойгүй үлджээ.

Ийнхүү хууль хоорондын зөрчил, хийдэлтэй байдал нь Хуримтлалын санд “төрийн эзэмшилд ногдох ногдол ашиг” хэлбэрээр төвлөрөх байсан эх үүсвэрийг “ашигт малтмалын нөөц ашигласны төлбөр” хэлбэрээр бусад төрөлжсөн санд буюу анхны зорилгоос өөрөөр хуваарилах нөхцөлийг үүсгэж, иргэний эрүүл мэнд, боловсрол, орон сууцны зориулалтаар дэмжлэг үзүүлэх эх үүсвэрийг бууруулах сөрөг үр дагаварт хүргэхээр байна.

Иймд хууль хоорондын уялдааг хангаж, хийдэл, зөрчлийг арилгах зорилгоор Үндэсний баялгийн сангийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийг боловсрууллаа.

Хуулийн төсөлд Ашигт малтмалын тухай хуулийн 47².1-д заасан стратегийн ач холбогдол бүхий ашигт малтмалын нөөц ашигласны тусгай төлбөр болон Цөмийн энергийн тухай хуулийн 20¹.5-д заасан цацраг идэвхт ашигт малтмалын нөөц ашигласны тусгай төлбөр, Цөмийн энергийн тухай хуулийн 5.5-д заасан төрийн эзэмшлийн хувь хэмжээг бүтээгдэхүүн хуваах, төрийн эзэмшлийн хувьцааны төрлийг өөрчлөх зэрэг хувилбараар орлуулснаас бий болсон татварын бус орлогыг Хуримтлалын санд төвлөрүүлэхээр нэмж тусгалаа.

Мөн тус хуулийн төслийг дагалдуулан Ашигт малтмалын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийг боловсрууллаа.

Ашигт малтмалын тухай хуулийн 47².1-д стратегийн ач холбогдол бүхий ашигт малтмалын ордын ашигт малтмалын нөөц ашигласны тусгай төлбөрийг улсын төсөвт төлөхөөр заасныг өөрчилж, Хуримтлалын санд төвлөрүүлэхээр зохицуулсан. Мөн хуулийн 47².3-т “стратегийн ач холбогдол бүхий ашигт малтмалын ордын ашигт малтмалын нөөц ашигласны тусгай төлбөрийн хувь, хэмжээ нь тухайн ордын онцлогоос хамаарч 5 хувиас хэтрэхээргүй байх “-аар заасныг Цөмийн энергийн тухай хуультай уялдуулан “Засгийн газрын өргөн мэдүүснээр Улсын Их Хурал тогтоох” зарчмыг тусгасан.

Ийнхүү хуульд тусгайлан зохицуулаагүй орхигдуулсан хийдэл, хууль хоорондын зөрчлийг арилгаснаар байгалийн баялгаас олсон орлогыг Хуримтлалын сангаар дамжуулан иргэдэд тэгш, шударга хүртээх Монгол Улсын Үндсэн хуулийн суурь зарчим хангагдах боломж бүрдэнэ.

Хуулийн төслийг Хууль тогтоомжийн тухай хуульд заасан шаардлагад нийцүүлэн боловсруулсан.

ТОВЧ ТАНИЛЦУУЛГА

Үндэсний баялгийн сангийн тухай хуульд
нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай болон
дагалдах бусад хуулийн төслийн талаар

Монгол Улсын Их Хурлаас Үндэсний баялгийн сангийн тухай хуулийг 2024 оны 04 дүгээр сарын 19-ний өдөр баталсан. Тус хуульд Үндэсний баялгийн сангийн төрөлжсөн сан болох Хөгжлийн сан, Ирээдүйн өв сан, Хуримтлалын сангийн хөрөнгийн эх үүсвэр, зориулалт, хуваарилалт, хөрөнгийн удирдлагын талаар хуульчлан тогтоосон.

Дээрх сангуудийн эх үүсвэрийг Ашигт малтмалын тухай болон Цөмийн энергийн тухай хуульд зөрчилтэй байдлаар тусгасан нь Үндэсний баялгийн сангийн тухай хуулийн 11.1-д заасан Баялгийн санд төвлөрүүлэх эх үүсвэрийг бууруулахаас гадна Үндсэн хуулийн Зургадугаар зүйлийн 2-т заасан “газрын хэвлийн баялгийн үр өгөөжийг Үндэсний баялгийн санд төвлөрүүлж тэгш, шударга хүртээх” зарчимд нийцэхгүй байна.

Түүнчлэн, Ашигт малтмалын тухай хуульд ашигт малтмалын нөөц ашигласны тусгай төлбөрийн хувь, хэмжээг Засгийн газар тогтоохоор заасан бол Цөмийн энергийн тухай хуульд Монгол Улсад ногдох хувилбарыг харгалзан Засгийн газрын мэдүүлснээр Улсын Их Хурал тогтоож болохоор зөрүүтэй байдлаар зохицуулжээ.

Мөн стратегийн ач холбогдол бүхий ашигт малтмалын ордын төрийн эзэмшлийн хувь, хэмжээг ашигт малтмалын нөөц ашигласны тусгай төлбөр болон бусад хувилбараар орлуулах тохиолдолд орлогыг Үндэсний баялгийн сангийн аль төрөлжсөн санд төвлөрүүлэх талаар зохицуулалт тодорхойгүй үлджээ.

Ийнхүү хууль хоорондын зөрчил, хийдэлтэй байдал нь “төрийн эзэмшилд ногдох ногдол ашиг” хэлбэрээр Хуримтлалын санд төвлөрөх байсан эх үүсвэрийг “ашигт малтмалын нөөц ашигласны төлбөр” хэлбэрээр бусад төрөлжсөн санд, хуулийн зорилгоос өөрөөр хуваарилах нөхцөлийг үүсгэж, иргэнд эрүүл мэнд, боловсрол, орон сууцны зориулалтаар дэмжлэг үзүүлэх эх үүсвэрийг буруулах сөрөг үр дагаварт хүргэхээр байна.

Иймд хууль хоорондын уялдааг хангаж, хийдэл, зөрчлийг арилгах зорилгоор Үндэсний баялгийн сангийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийг боловсрууллаа.

Хуулийн төсөлд ашигт малтмалын орд эзэмшигч хуулийн этгээдийн төрийн эзэмшлийн хувь, хэмжээг ашигт малтмалын нөөц ашигласны тусгай төлбөр болон бүтээгдэхүүн хуваах, төрийн эзэмшлийн хувьцааны төрлийг өөрчлөх зэрэг хувилбараар орлуулах тохиолдолд орлогыг Хуримтлалын сангийн эх үүсвэрт төвлөрүүлэх эрх зүйн зохицуулалтыг тусгасан.

Мөн тус хуулийн төслийг дагалдуулан Ашигт малтмалын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийг боловсруулсан.

Хуулийн төсөл батлагдснаар хуулийн хийдэл, зөрчил арилж, байгалийн баялгаас олсон орлогыг Хуримтлалын сангаар дамжуулан иргэдэд тэгш, шударга хүртээх Монгол Улсын Үндсэн хуулийн суурь зарчим хангагдах боломж бүрдэнэ.

---o0o---